

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Σεμινάρια Κεντρικής Επιμόρφωσης - Φεβρουάριος 2014

Πρόγραμμα Σπουδών Λογοτεχνίας

Εισηγητές: Αλέξανδρος Μπαζούκης, Κάκια Παπακυριακού,
Λαμπριανή Ματθαίου, Μαρία Παπαλεοντίου

Πρόγραμμα Επιμόρφωσης στα Νέα Αναλυτικά Προγράμματα

Το Έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) κατά 85% και από εθνικούς πόρους κατά 15% στο πλαίσιο του Άξονα Προτεραιότητας 1 «Ανάπτυξη του Ανθρώπινου Δυναμικού και Προσαρμοστικότητα» του Επιχειρησιακού Προγράμματος (Απασχόληση, Ανθρώπινο Κεφάλαιο και Κοινωνική Συνοχή) για την Προγραμματική Περίοδο 2007-2013.

Παρουσίαση Θεματικής Ενότητας «Λογοτεχνία και Εφηβεία»

Κείμενα Λογοτεχνίας Γ΄ Γυμνασίου

{Επιμέλεια παρουσίασης: Λαμπριανή Ματθαίου, Σύμβουλος Φιλολογικών Μαθημάτων}

Ειδικοί Διδακτικοί Στόχοι

- *Συνεξέταση κειμένων από τη σύγχρονη και παλαιότερη λογοτεχνία, ελληνική και ξένη, ώστε να αναδειχθούν*
 - ο κόσμος του εφήβου και τα σημερινά προβλήματα της νέας γενιάς
 - το αξιακό σύστημα μεγαλύτερων – νεότερων με έμφαση στις διαφορετικές ιεραρχήσεις και προτεραιότητες (χάσμα γενεών)
 - ο μεταιχμιακός *ου-τόπος* ανάμεσα στην παιδικότητα και την ενηλικίωση: κρίση της εφηβείας και αναζήτηση ταυτότητας
 - το μυθιστόρημα «της εφηβείας» ή «μαθητείας»: πορτρέτα εφήβων καθ' οδόν προς την ενηλικίωση, με έμφαση στην ποιητική του εφηβικού έρωτα και στη χειραφέτηση του εφήβου (συγκρότηση ταυτότητας/αυτοσυνειδησίας)
- *Δυνάμει διαθεματική σύνδεση με την Ψυχολογία (ειδικά «του εφήβου»)*

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

Η κατάταξη είναι ενδεικτική και αποσκοπεί να υποδείξει στους εκπαιδευτικούς *τη σειρά* με την οποία θα πρέπει να διδάξουν τα στοιχεία αυτά σταδιακά, *από τα πιο απλά στα πιο σύνθετα, μέσα από τα κείμενα πάντα*

Στο επίπεδο της Γ' Γυμνασίου-Α' Λυκείου οι μαθητές /τριες εμβαθύνουν στα εξής:

«Γραμματική» της λογοτεχνικής γλώσσας

🌀 ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Ποιητική λέξη, ποιητικό λεξιλόγιο, ποιητική σημασία:

- *το ποιητικό σύμβολο ως εμπλουτισμένο «γλωσσικό σημείο»*
- *η λογοτεχνική μεταφορά και άλλα σχήματα λόγου (παρομοίωση, προσωποποίηση, αλληγορία κλπ.)*
- *το ποιητικό «νόημα»: συγκινησιακή αλληλουχία*

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

«Γραμματική» της λογοτεχνικής γλώσσας (συνέχεια)

∞ ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

- το «αντικείμενο» του αφηγείσθαι: το πρόσωπο (αφήγηση «πρώτου» ή «τρίτου» προσώπου) & το πράγμα (αφήγηση «γεγονότων»-«λέξεων» ≠ αφήγηση «σκέψεων/αισθημάτων»)
- εστίαση και φωνή: ποιος «βλέπει» και ποιος «μιλάει» σε ένα αφήγημα – η τεχνική της περιγραφής, τρόποι εστίασης – μορφές αναπαράστασης του λόγου (ευθύς λόγος, διάλογος, πλάγιος λόγος, εσωτερικός μονόλογος: πρωτοβάθμια αναφορά & διακρίσεις, εμβαθύνονται στη Β'-Γ' Λυκείου)
- ο χρόνος: χρόνος της «αφήγησης» & χρόνος της «δράσης» – αφηγηματικές τεχνικές που σχετίζονται με τον χρόνο: αναχρονισμοί, προοικονομία, επιτάχυνση, επιβράδυνση, επαναληπτικότητα κτλ.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

Θεωρία των λογοτεχνικών ειδών

- ◉ παραδοσιακή ≠ νεωτερική ποίηση: βασικές διαφορές σε επίπεδο μορφής και περιεχομένου
- ◉ γραμματολογικά είδη αφηγηματικής πεζογραφίας: μυθιστόρημα/διήγημα «επιστολικό», «ιστορικό», «ηθογραφικό», «αυτοβιογραφικό», «της εφηβείας ή μαθητείας» κ.ά.
- ◉ είδη & τρόποι της λογοτεχνίας του κωμικού (= κώδικες αμφισημίας/ ανατροπής): χιούμορ, παρωδία, σάτιρα, ειρωνεία

Διάρθρωση ενότητας στο βιβλίο του μαθητή

- ◎ **Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΦΗΒΕΙΑΣ**
- ◎ **ΚΡΙΣΗ ΕΦΗΒΕΙΑΣ – ΤΟ ΧΑΣΜΑ ΤΩΝ ΓΕΝΕΩΝ**
 - Ενδοοικογενειακές σχέσεις
 - Εφηβική παραβατικότητα – Αποκλίνουσα συμπεριφορά
- ◎ **ΠΟΡΤΡΕΤΑ ΕΦΗΒΩΝ ΣΤΟΝ ΔΡΟΜΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΗΛΙΚΙΩΣΗ**
 - Η ερωτική αφύπνιση και η συγκρότηση ταυτότητας
 - *Αναζητώντας τον χαμένο χρόνο...*

Περιεχόμενα

Α. Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΦΗΒΕΙΑΣ

Άρθουρ Ρεμπώ

Το μεθυσμένο καράβι (απόσπασμα)

Από τις πιο αμφισβητούμενες και αντιφατικές μορφές δημιουργών, ο Ρεμπώ, εκπρόσωπος του ποιητικού ρεύματος του Συμβολισμού, θεωρείται ο κατεξοχήν ποιητής-έφηβος. Οι στίχοι του μοιάζουν με παραλήρημα μιας διαρκώς επαναστατημένης εφηβικής ψυχής, η οποία αρνείται τα πρότυπα και τις κοινωνικές συμβάσεις.

Κωστής Παλαμάς, Οι πατέρες (απόσπασμα)

Ο ποιητής, αξιοποιώντας έντεχνα τη μεταφορά της γης (του περιβολιού), αφήνει παρακαταθήκη στους νέους το μήνυμα της συνεχούς εγρήγορσης και του μαχητικού αγώνα για πρόοδο και πνευματική ανάπτυξη.

Άγγελος Σικελιανός, Δαίδαλος (απόσπασμα)

Στο επίκεντρο του ποιήματος βρίσκεται το σύμβολο του Ίκαρου, του αιώνιου έφηβου, ο οποίος υπερβαίνει τα όρια με «τις φοβερές της λευτεριάς φτερούγες».

Κώστας Βάρναλης, 'Υμνος της Νιότης

Ο ποιητής, προσβλέποντας με αισιοδοξία προς τη νέα γενιά, βλέπει σε αυτήν τη δυνατότητα πραγμάτωσης των πιο ευγενών ιδανικών του ανθρώπου, που θα οδηγήσουν στην εξύψωση της ζωής όλων, σε εθνικό και οικουμενικό επίπεδο.

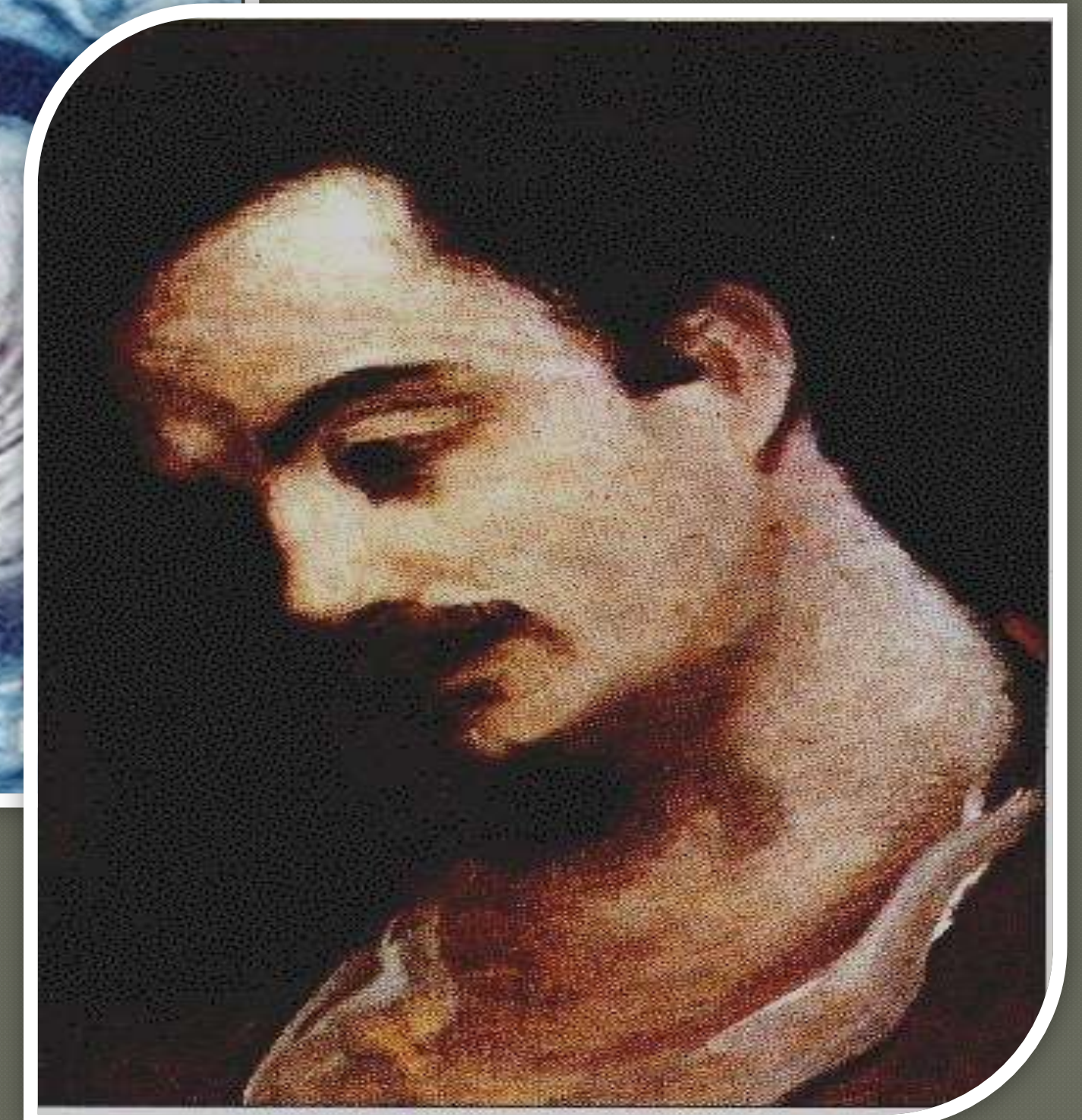
Οδυσσεάας Ελύτης, Κάτω στης μαργαρίτας το αλωνάκι (απόσπασμα)

Στο απόσπασμα αυτό από τη συλλογή *Ήλιος ο Πρώτος*, ο Οδ. Ελύτης αποδίδει το ξύπνημα της εφηβείας μέσα στο καλοκαιρινό πανηγύρι της φύσης, που προ(σ)καλεί όλες τις αισθήσεις να το νιώσουν με ξεχωριστή ένταση.

Χαλίλ Γκιμπράν, Ο Προφήτης (απόσπασμα)

Στο απόσπασμα που παρατίθεται, ο Προφήτης μιλάει παραβολικά, χρησιμοποιώντας την εικόνα του τόξου, για να υποβάλει το μήνυμα ότι τα παιδιά δεν είναι ιδιοκτησία των γονέων και ότι ο ρόλος κάθε γονιού είναι να τα ωθεί προς την ανεξαρτησία.

Μένης Κουμανταρέας, Ο γιος του θυρωρού (απόσπασμα)

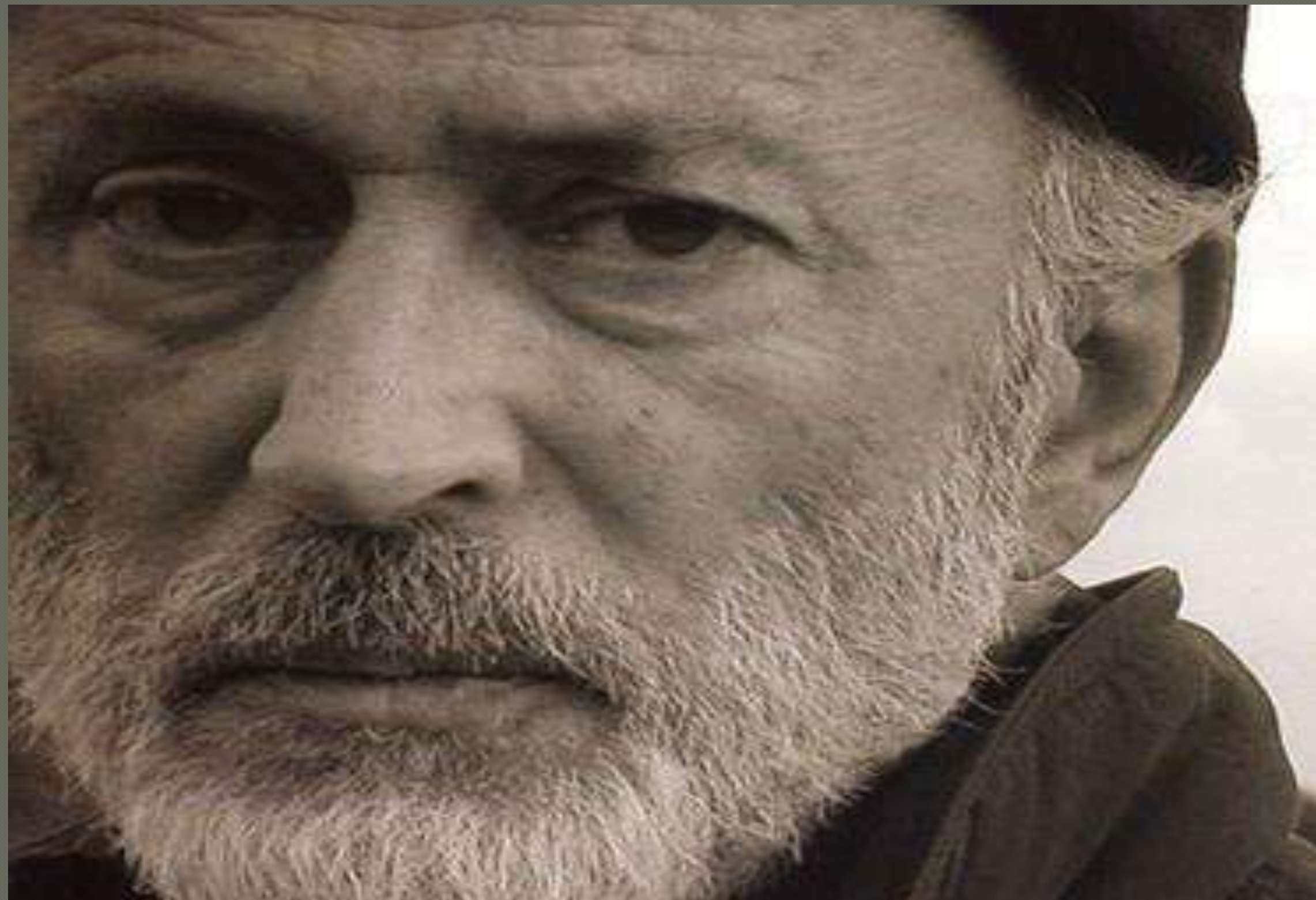
Το απόσπασμα προέρχεται από το σπονδυλωτό μυθιστόρημα *Η μυρωδιά τους με κάνει να κλαίω*, το οποίο συνθέτουν επιμέρους ιστορίες, υπό μορφή νουβέλας/διηγήματος, που ακούγονται ή εκτυλίσσονται σ' ένα συνοικιακό κουρείο της Αθήνας. Εδώ αφηγείται ο ίδιος ο κουρέας, ο Ευριπίδης, ένα τραγικό περιστατικό απώλειας της ζωής ενός νεαρού μοτοσικλετιστή και του αντίκτυπου που αυτός είχε στην οικογένειά του.

Γιάννης Κατσούρης, Η μοτοσικλέτα του Αντρέα

Το διήγημα μπορεί να θεωρηθεί ένα πεζογράφημα «μαγικού ρεαλισμού», καθώς συνδυάζει ρεαλιστικά με φανταστικά/ονειρικά στοιχεία. Με τον τρόπο αυτό, η καθημερινότητα συναντά το θαύμα, αποκαλύπτοντας τη συναρπαστική συνύπαρξη αθωότητας και πονηριάς στην εφηβική ψυχή.

Αργύρης Χιόνης, Το τριακοστό πέναλτι (απόσπασμα)

Κεντρικός άξονας είναι η ποδοσφαιρική αντιπαράθεση δύο νέων που προέρχονται από διαφορετικά κοινωνικά στρώματα. Η αντιπαράθεση αποκτά προσωπικό χαρακτήρα και έχει αντίστροφο αποτέλεσμα: ενώ ξεκινά από την ανάγκη του ενός να αποδείξει τον εαυτό του, καταλήγει τελικά να επιβεβαιώσει την αξία του άλλου.

Πάνος Ιωαννίδης, Ο Αστράπογιαννος (απόσπασμα)

Στο απόσπασμα από το βιβλίο *Ο Κοάζινοσ*, το οποίο διαδραματίζεται στην Κύπρο την περίοδο της Αγγλοκρατίας, οι δεκαεξάχρονοι έφηβοι δραστηριοποιούνται μέσω του σχολικού θεάτρου. Ο πρωταγωνιστής επιδεικνύει ιδιαίτερη επινοητικότητα και κέφι στο στήσιμο της παράστασης, ενώ με το ίδιο κέφι αντιμετωπίζει τις αναποδιές και τις στιγμές αμηχανίας που θα προκύψουν στη συνέχεια, όταν η παράσταση θα παρουσιαστεί στο κοινό.

Γιώργος Ιωάννου, Το παλιό σχολείο (απόσπασμα)

Στο κείμενο αυτό, οι νέοι, στο τέλος πια της εφηβικής τους ηλικίας, προσπαθούν να προσανατολιστούν επαγγελματικά, οριστικοποιώντας έτσι, λίγο-πολύ, την ενήλικη ταυτότητά τους.

Πόλυ Μηλιώρη, Παρά τρίχα(απόσπασμα)

Η ηρωίδα είναι μια έφηβη, έτοιμη να αλλάξει την εξωτερική της εμφάνιση, για να εναρμονιστεί με τη μόδα και τα γούστα της παρέας της. Στο τέλος όμως, ακολουθώντας τις παρορμήσεις της, αποφασίζει να παραμείνει όπως είναι, επιλέγοντας την αρμονία με τον εαυτό της.

Β. ΚΡΙΣΗ ΕΦΗΒΕΙΑΣ – ΤΟ ΧΑΣΜΑ ΤΩΝ ΓΕΝΕΩΝ

Οι σχέσεις των νέων με τους μεγαλύτερους δοκιμάζονται στην εφηβεία. Η «κρίση της εφηβείας», δηλαδή η αναζήτηση ταυτότητας, κάνει κάποτε επώδυνα αισθητό το «χάσμα των γενεών», ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά τις ενδοοικογενειακές σχέσεις. Ο ανταγωνισμός με τους γονείς, η διαφορά νοοτροπίας, αλλά και απωθημένα αισθήματα ζήλιας ή απόρριψης βγαίνουν στην επιφάνεια.

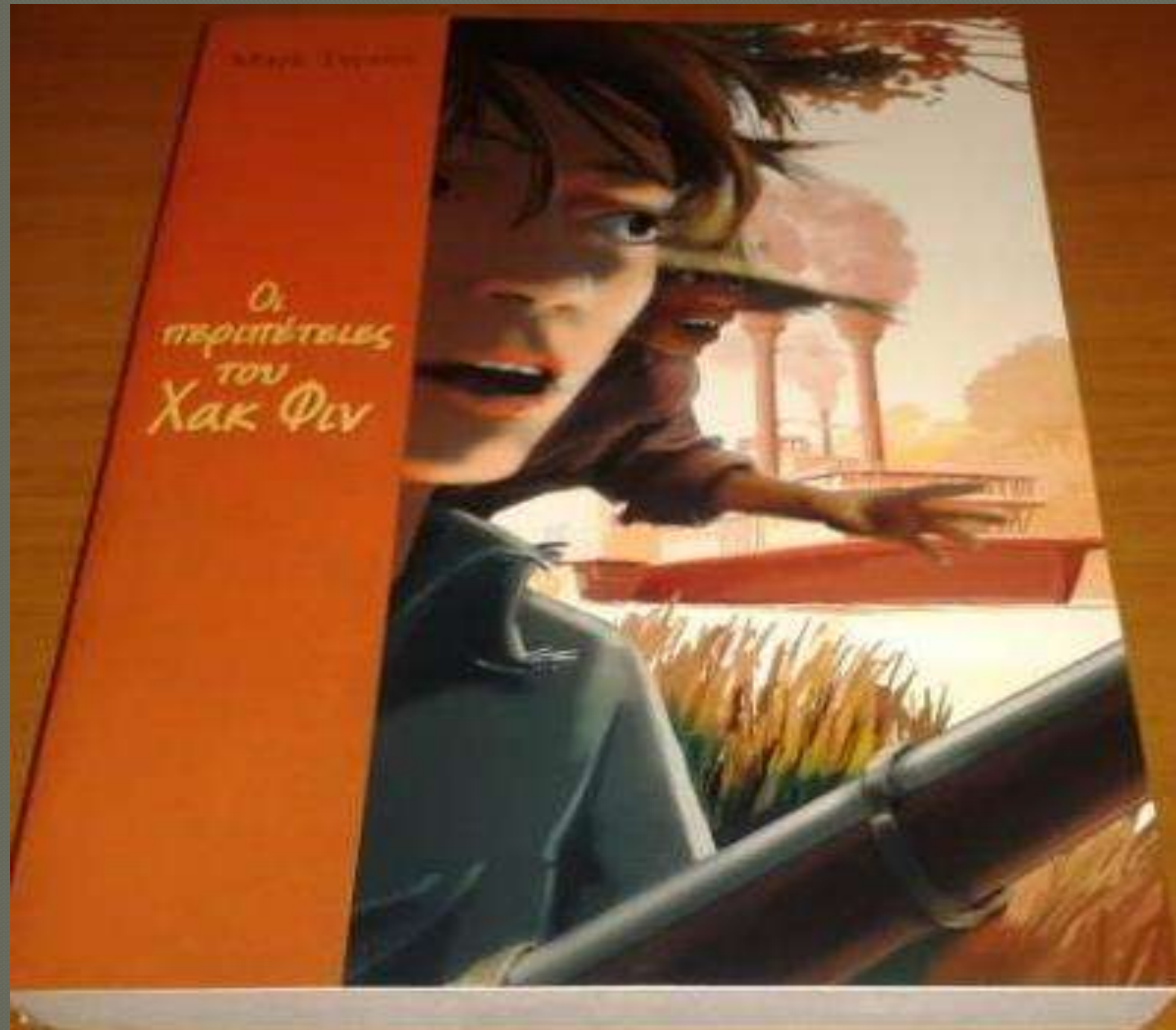
**Ενδοοικογενειακές
σχέσεις**

Σταντάλ, Το κόκκινο και το μαύρο (απόσπασμα)

Από τα κορυφαία έργα της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας του 19ου αιώνα και από τα πιο αντιπροσωπευτικά μυθιστορήματα «μαθητείας». Πρωταγωνιστής ο νεαρός Ζιλιέν Σορέλ, γιος ξυλουργού, ο οποίος προσπαθεί να ξεφύγει από τον ασφυκτικό περίγυρο της επαρχίας. Ο κ. ντε Ρενάλ κάνει πρόταση στον πατέρα του να προσλάβει τον νεαρό ως δάσκαλο των μικρών αγοριών του. Στο απόσπασμα παρακολουθούμε τη συνάντηση πατέρα – γιου, κατά την οποία ανακοινώνεται στον Ζιλιέν η συμφωνία των «μεγάλων».

Μαρκ Τουαίν, Ο πατέρας του Χωκ (απόσπασμα)

Από τα πιο γνωστά μυθιστορήματα ενηλικίωσης. Ο Χωκ Φιν είναι ένα παιδί, που προσπαθεί να αποφύγει τον μέθυσο πατέρα του (ο οποίος και τον κακοποιεί συνεχώς), για να βρει τον δρόμο του στη ζωή. Στο απόσπασμα παρατηρούμε τη βάνουση συμπεριφορά του πατέρα, ο οποίος δεν διστάζει να εκμεταλλευτεί ακόμη και οικονομικά τον γιο του.

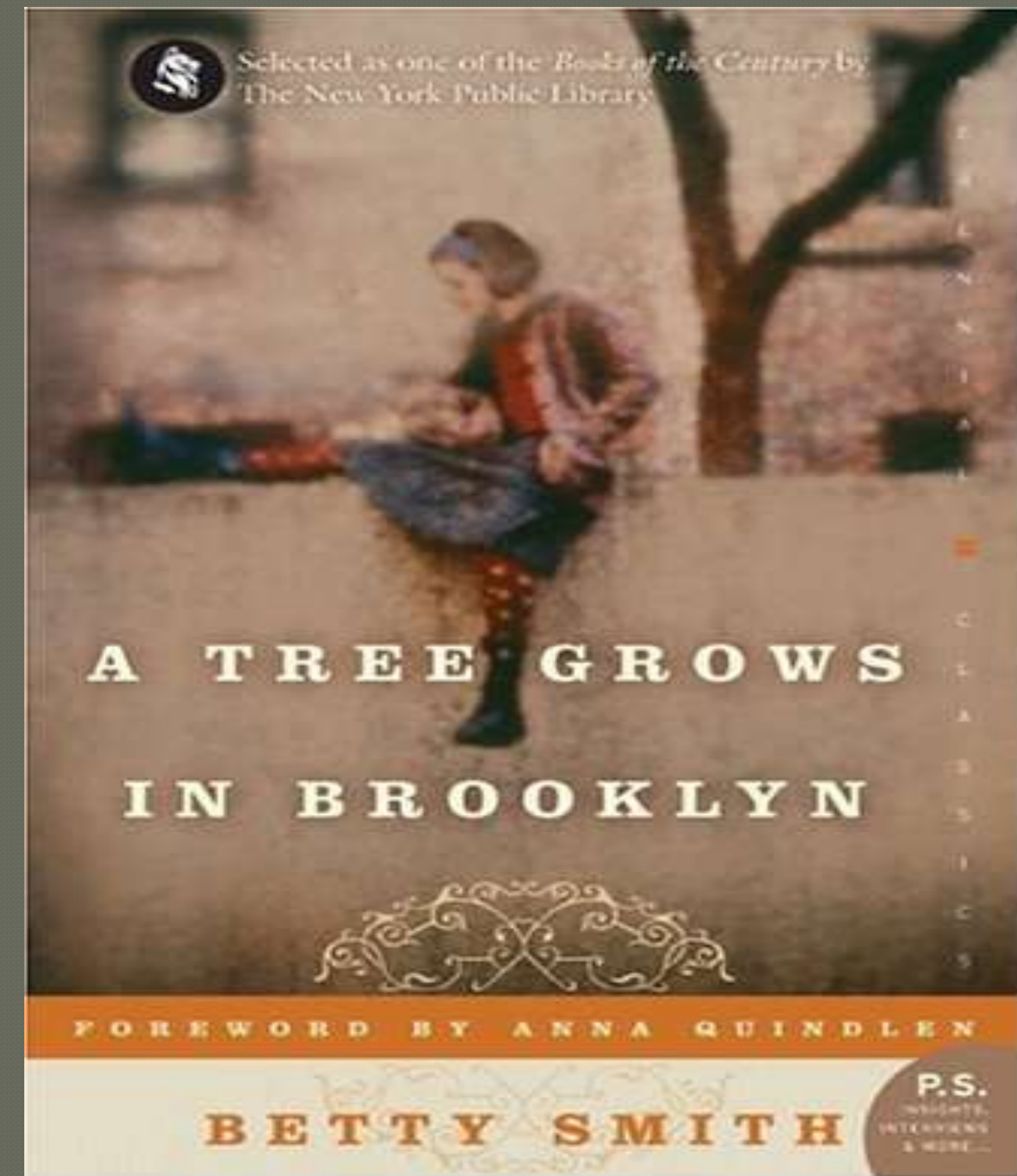
Άννα Φρανκ, Το ημερολόγιο της Άννας Φρανκ (απόσπασμα)

Στο πασίγνωστο ημερολόγιό της η νεαρή γερμανοεβραία Άννα Φρανκ δεν καταγράφει μόνο το αίσθημα της καταδίωξης και του εγκλεισμού που υφίσταται η ίδια και η οικογένειά της την εποχή των ναζιστικών διωγμών, αλλά και τις αγωνίες, τα σκιρτήματα, τα βαθύτερα συναισθήματά της ως έφηβης. Στο απόσπασμα εκμυστηρεύεται τα παράπονά της για την άνιση, όπως πιστεύει, αντιμετώπισή της από τους γονείς της σε σχέση με τη μεγαλύτερη αδελφή της, με την οποία έχει ανταγωνιστική σχέση.

Μπέττυ Σμιθ, Ένα δέντρο μεγαλώνει στο Μπούκλιν (απόσπασμα)

Η εντεκάχρονη Φράνση μεγαλώνει στις απόκληρες γειτονιές του Μπούκλιν της Νέας Υόρκης, στις αρχές του 20ού αιώνα. Στο απόσπασμα περιγράφεται μια άλλη όψη των εφηβικών συμπλεγμάτων, όπου η ζήλια απωθείται για χάρη της οικογενειακής συνοχής και της αλληλεγγύης.

**Εφηβική παραβατικότητα –
Αποκλίνουσα συμπεριφορά**

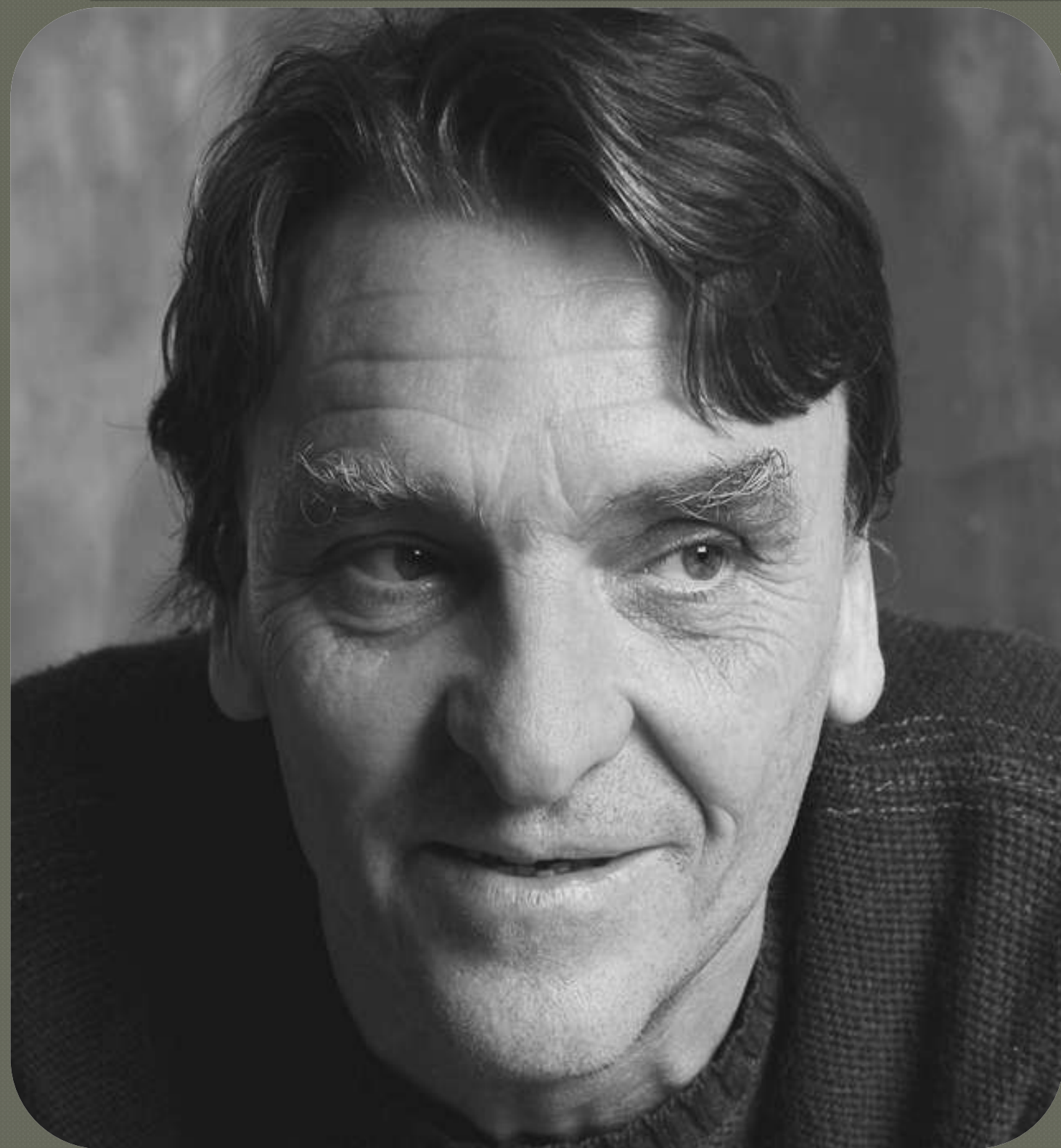

Έρμαν Έσσε, Ντέμιναν (απόσπασμα)

Ένα από τα πιο γοητευτικά μυθιστορήματα ενηλικίωσης του 20ού αιώνα. Ο έφηβος Έμιλ Σίνκλερ αναζητά τον πραγματικό του εαυτό και την ολοκλήρωση της προσωπικότητάς του μέσα από μια δύσκολη πορεία αυτογνωσίας, σύγκρουσης και, τελικά, συμφιλίωσης με τον σύνθετο και απαιτητικό κόσμο των ενηλίκων. Συμπαραστάτη στην προσπάθειά του αυτή θα έχει τον Μαξ Ντέμιναν, έναν μεγαλύτερο φίλο του, ο οποίος θα αποδειχθεί το alter ego του. Στο απόσπασμα αποδίδονται με έξοχο τρόπο πτυχές της ευμετάβλητης και αντιφατικής εφηβικής ψυχολογίας.

Μέλβιν Μπέρτζες, Έμιλυ Μπρόγκαν

Το μυθιστόρημα *Junk*, από το οποίο προέρχεται το απόσπασμα, αποτυπώνει τις περιπέτειες μιας παρέας παιδιών που εγκαταλείπουν πρώιμα και για διαφορετικούς λόγους τις οικογενειακές τους εστίες, θέλοντας να δοκιμάσουν νέες εμπειρίες και να νιώσουν στα όρια την απόλαυση μιας πραγματικά ελεύθερης ζωής, χωρίς δεσμεύσεις ή ελέγχους. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα η μητέρα της Τζέμμα, Έμιλυ Μπρόγκαν, αφηγείται τι σήμαινε γι' αυτήν (και τον σύζυγό της Γκρελ) η φυγή της 14χρονης κόρης τους και το σμίξιμό τους ύστερα από τρία και πλέον χρόνια.

Έρση Σωτηροπούλου, Μάτια μέσα στη νύχτα (απόσπασμα)

- ◉ Η ηρωίδα είναι μια εξεγερμένη έφηβη που δεν καταφέρνει να επικοινωνήσει με τους γονείς της. Εκείνοι, πιστεύοντας ότι χρειάζεται ψυχιατρική παρακολούθηση, για να ελέγξει την αυτοκαταστροφική συμπεριφορά της, την πηγαίνουν κάθε βδομάδα σ' έναν γιατρό στην Αθήνα. Ακόμα κι αυτός, όμως, αδυνατεί να ανοίξει κανάλια επικοινωνίας με ένα κορίτσι που φαίνεται διαφορετικό, αλλά στην πραγματικότητα επιθυμεί ό,τι όλα τα παιδιά της ηλικίας της: την ελευθερία να ακολουθήσει τον δρόμο της, προσδιορίζοντας η ίδια την ταυτότητά της.

Φίλιππος_Μανδηλαράς, Κάπου ν' ανήκεις (απόσπασμα)

Ο ήρωας προσπαθεί να ισορροπήσει ανάμεσα στην ανάγκη να ανήκει σ' ένα κοινωνικό σύνολο και στην ανάγκη να διαμορφώσει τη δική του ιδιοπροσωπία. Σημεία αναφοράς του είναι το ποδόσφαιρο και η μουσική. Η αφήγησή του έχει αποδέκτη την Ανθή, με την οποία συζητά, αναδρομικά, περιστατικά που τον καθόρισαν στην εφηβεία.

Γ. ΠΟΡΤΡΕΤΑ ΕΦΗΒΩΝ ΣΤΟΝ ΔΡΟΜΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΗΛΙΚΙΩΣΗ

Ο όρος **«μυθιστόρημα της εφηβείας»** (αλλιώς: «διαμόρφωσης», ή «μαθητείας», ή «ενηλικίωσης») δηλώνει το είδος του μυθιστορήματος που περιγράφει τη μετάβαση του νέου ανθρώπου από την παιδικότητα στην ενηλικίωση. Το είδος αναδεικνύει, κυρίως, πώς ο έφηβος ανακαλύπτει τον εαυτό του και τον κόσμο και προσπαθεί να συγκροτήσει την ταυτότητά του μέσα από τις σχέσεις του με το ευρύτερο κοινωνικό και πολιτισμικό του περιβάλλον (κατεξοχήν, βέβαια, με το άλλο φύλο). Το μυθιστόρημα της εφηβείας απευθύνεται και προσφέρει, κυρίως στους νέους αναγνώστες, την ευκαιρία να προβληματιστούν για τη δική τους κοινωνική ένταξη και τη δική τους πνευματική και ψυχολογική ωρίμανση σε διαρκή αλληλεπίδραση με τους άλλους.

Η ερωτική αφύπνιση και η συγκρότηση ταυτότητας

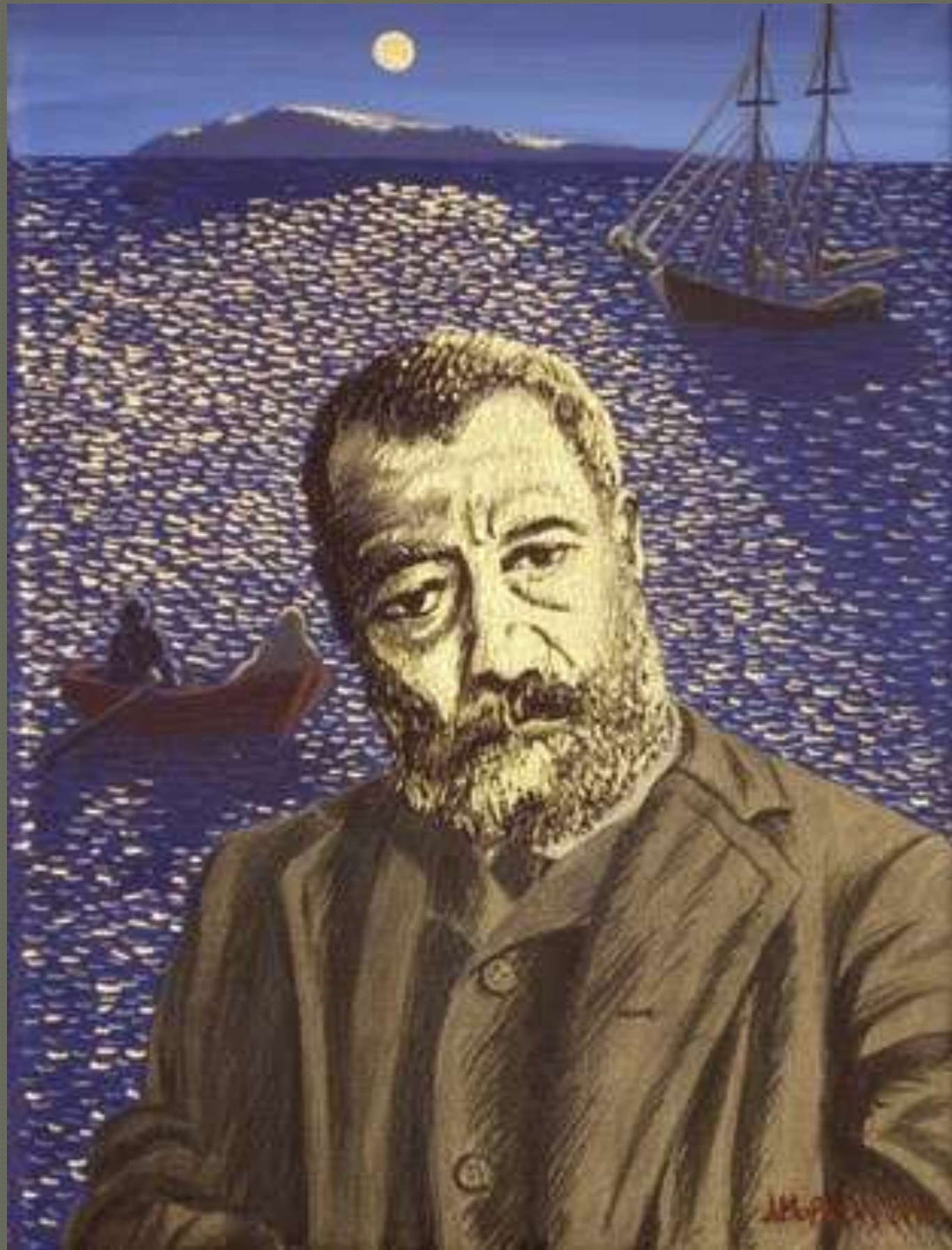

Κάρολος Ντίκενς, Μεγάλες προσδοκίες (απόσπασμα)

Ο Ντίκενς αποδίδει με εξαιρετική ευστοχία την ψυχολογία ενός φτωχού και ορφανού εφήβου, του Πιπ, ο οποίος ζει μια μίζερη ζωή σε ένα χωριουδάκι δίπλα από τους βάλτους του Κεντ, ώσπου η τύχη τού χαμογελά και κληρονομεί μια περιουσία ικανή να του εξασφαλίσει μια άνετη και πλούσια σε εμπειρίες ζωή στη μεγαλούπολη των ονείρων του, το Λονδίνο. Στο απόσπασμα που παρατίθεται, ο Πιπ αποχαιρετά με ανάμεικτα συναισθήματα τους φίλους του στο χωριό και ξεκινά το γεμάτο υποσχέσεις ταξίδι του για τη βρετανική πρωτεύουσα, αλλά και προς την ενηλικίωση.

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, 'Όνειρο στο κύμα (αποσπάσματα)

Στο διήγημα προβάλλονται αντιθέσεις, όπως η ορμητικότητα της εφηβείας και η πίκρα της ωριμότητας, η φυσική ζωή στην ύπαιθρο και η αστική ζωή, η αθωότητα και η πονηριά, η αγάπη και η απώλεια, κυρίως όμως εξυμνείται ο αγνός και άδολος εφηβικός έρωτας.

Γιάννης Βλαχογιάννης, Ο Πετεινός (απόσπασμα)

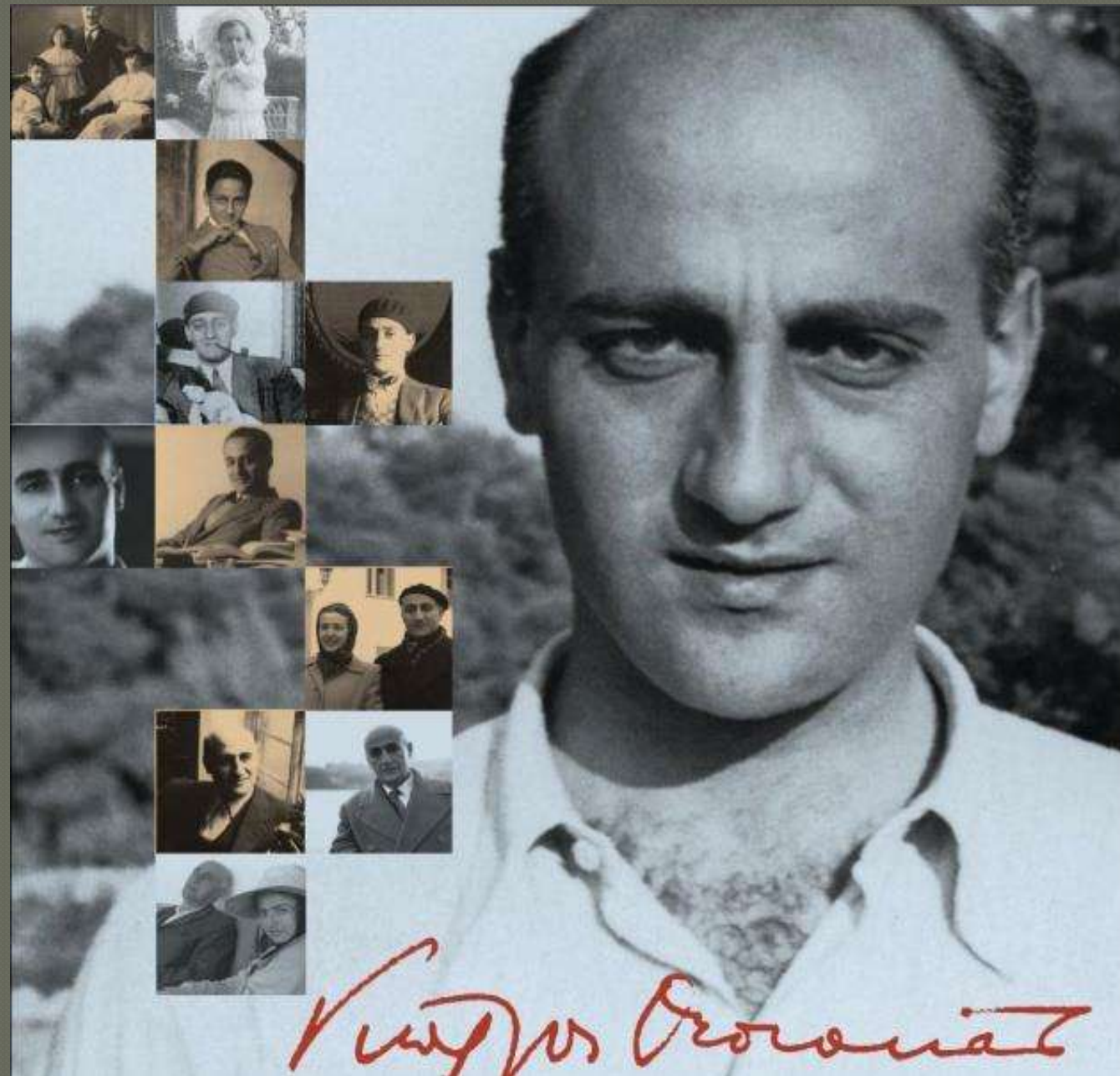
Το αφήγημα περιγράφει με κέφι το ερωτικό ξύπνημα δύο εφήβων, του Στέφανου και της Μοσκούλας, στον αγροτικό χώρο. Χαρακτηριστική είναι η ψυχαναλυτική προβολή του «αντίζηλου» στον πετεινό που αγαπάει η Μοσκούλα, αλλά και η οπτική της διήγησης από τη σκοπιά του αρσενικού ήρωα.

Τόμας Μαν, Τόνιο Κρέγκερ (απόσπασμα)

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα, το πέρασμα από την παιδική στην εφηβική ηλικία αποτελεί για τον κεντρικό ήρωα μια επίπονη δοκιμασία: η πλούσια και έντονη εσωτερικότητά του, τα αντιφατικά συναισθήματα και η τάση του προς την αυτοανάλυση θα πρέπει να συμβιβαστούν με τις επιταγές της μάλλον αδιάφορης, ουδέτερης και συμβατικής πραγματικότητας που τον περιβάλλει.

Γιώργος Θεοδοκάς, Αργώ (απόσπασμα)

Στο έργο αποδίδονται μυθιστορηματικά χαρακτήρες, καταστάσεις, πολιτικο-ιδεολογικές διαμάχες και αναζητήσεις της νεοελληνικής κοινωνίας μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή και την κατάρρευση της «Μεγάλης Ιδέας», κυρίως μέσα από το πρίσμα νέων ανθρώπων, οι οποίοι κινούνται γύρω από τον φοιτητικό σύλλογο «Αργώ». Κεντρική θέση στη νεανική αυτή συντροφιά κατέχουν οι γιοι του καθηγητή της Νομικής Θεόφιλου Νοταρά, ο Νικηφόρος, ο Αλέξης και ο Λίνος. Στο απόσπασμα παρακολουθούμε την αντίθεση ανάμεσα σε δυο διαφορετικές ιδιοσυγκρασίες, του ευαίσθητου και μελαγχολικού Αλέξη και του νεότερου και πιο παρορμητικού Λίνου.

Ηλίας Βενέζης, Ο κυνηγός με τα κίτρινα άστρα (απόσπασμα)

Το έργο αποτυπώνει με λυρισμό, νοσταλγία και παραμυθητική διάθεση τα βιώματα της παιδικής ηλικίας και το πρώτο ξύπνημα της εφηβείας μέσα σε έναν παραδοσιακό κόσμο, όπου κυριαρχούν οι στενές διαπροσωπικές σχέσεις και η άμεση επαφή με τη φύση. Στο απόσπασμα ο μικρός Πέτρος θα προσπαθήσει να αποδείξει ότι είναι ισάξιος σε δύναμη και γενναιότητα με το αρρενωπό ίνδαλμα της αδελφής του Άρτεμης, τον κυνηγό με τα κίτρινα άστρα.

Άγγελος Τερζάκης, Η ξωθιά του ποταμού (απόσπασμα)

Το μυθιστόρημα *Ταξίδι με τον Έσπερο* ανήκει στα κλασικά αναγνώσματα της εφηβικής ηλικίας. Κεντρικός του ήρωας ο Γλαύκος, ορφανός από γονείς, ο οποίος καταφεύγει μαζί με τη θεία του στην εξοχή, για να αναρρώσει κοντά στην ήσυχη και ειδυλλιακή ζωή της φύσης. Στο απόσπασμα, ο Γλαύκος, μεταξύ πραγματικότητας και ονείρου, συναντάει σε μια ακροποταμιά μια κοπέλα, την οποία αρχικά εκλαμβάνει ως «ξωθιά» (νεράιδα), ενώ, όπως θα αποδειχτεί στη συνέχεια, πρόκειται για τη Δανάη, το κορίτσι που θα ερωτευτεί.

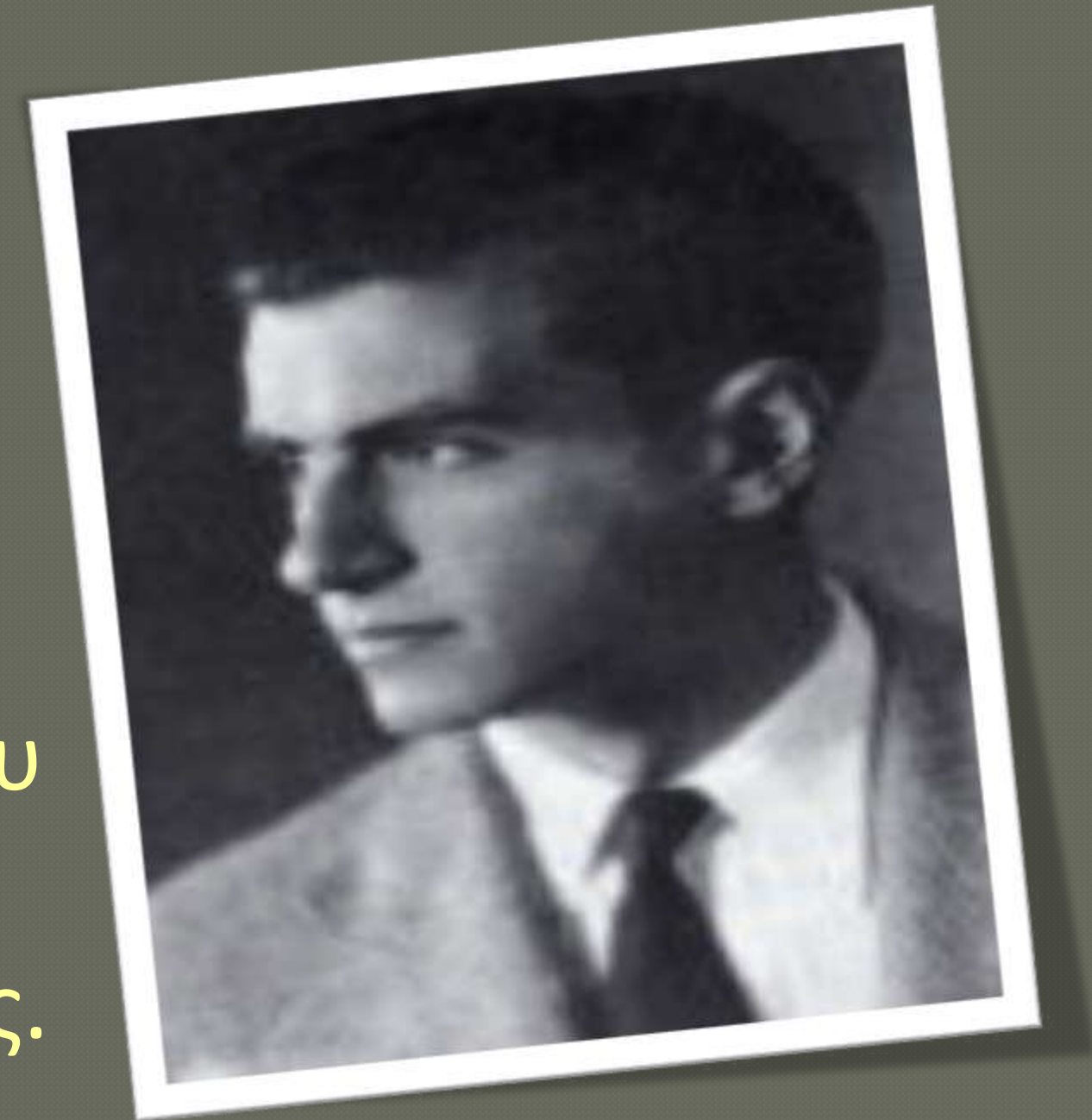
Κοσμάς Πολίτης, *Eroïca* (απόσπασμα)

Το μυθιστόρημα *Eroïca* θεωρείται το πιο αντιπροσωπευτικό μυθιστόρημα εφηβείας της νεοελληνικής λογοτεχνίας του Μεσοπολέμου. Περιστρέφεται γύρω από μια παρέα παιδιών, τα οποία αναγκάζονται να εγκαταλείψουν απότομα την παιδική ηλικία της ανεμελιάς, των ηρωικών ιδανικών και των παιχνιδιών, καθώς έρχονται για πρώτη φορά αντιμέτωποι με τον θάνατο, αλλά και με τον έρωτα.

Αντώνης Βουσβούνης, Προμήνυμα (απόσπασμα)

Ο κεντρικός ήρωας, ο Αλέξης, βρίσκεται για τις καλοκαιρινές του διακοπές σε ένα αιγαιοπελαγίτικο νησί. Το ειδυλλιακό φυσικό περιβάλλον θα επηρεάσει αναπόφευκτα την ψυχοσύνθεση και τις αντιδράσεις του εφήβου, ο οποίος και θα αισθανθεί με πρωτόγνωρη ένταση τη δύναμη (και τον διχασμό) της ερωτικής έλξης.

Μαργαρίτα Λυμπεράκη, Τα ψάθινα καπέλα (απόσπασμα)

Στο κλασικό εφηβικό μυθιστόρημα *Τα ψάθινα καπέλα* παρακολουθούμε το ξύπνημα της εφηβείας, αυτή τη φορά από γυναικεία σκοπιά. Οι κεντρικές ηρωίδες (η Μαρία, η Ινφάντα και η Κατερίνα) είναι αδελφές και ανήκουν σε μια αστική οικογένεια του Μεσοπολέμου, η οποία περνά τα καλοκαίρια της σε ένα αγρόκτημα λίγο έξω από την Αθήνα. Στο απόσπασμα παρακολουθούμε τη χειραφέτηση της Ινφάντας μέσα από την απελευθερωτική εμπειρία της (αν όχι την ταύτισή της) με ένα ατίθασο άλογο.

Άμος Οζ, Σούμχι (απόσπασμα)

Ο περιπετειώδης 11χρονος ήρωας του μυθιστορήματος προκαλεί προβλήματα στους μεγάλους με τις σκανταλιές του, ερωτεύεται, το σκάει από το σπίτι και ξαναγυρίζει στην ασφάλεια της οικογενειακής εστίας. Το απόσπασμα ανακαλεί με πιστότητα το (συχνά καμουφλαρισμένο) εφηβικό φλερτ στα σχολικά θρανία.

Αναζητώντας τον χαμένο χρόνο...

Στα ποιήματα της συγκεκριμένης υποενότητας εκφράζεται κυρίως η **νοσταλγία** για τη (χαμένη) Εδέμ της παιδικότητας και της εφηβικής ηλικίας: έναν κόσμο πλήρη, αρμονικό και χωρίς ρωγμές. Ο κόσμος αυτός αντιπαρατίθεται, λιγότερο ή περισσότερο ανοιχτά στα κείμενα, αλλά καθαρά στη συνείδηση των ποιητών, με την **«απομάγευση»**, όταν η αθωότητα, η ενότητα και η μαγεία του μύθου δίνουν τη θέση τους στη γνώση και στον σκεπτικισμό της ενηλικίωσης.

Βασίλης Μιχαηλίδης, Η Ανεράδα

Θέμα του λυρικού αυτού ποιήματος είναι η συνάντηση ενός αλαφροϊσκιωτου νέου με τη γυναίκα-ίνδαλμα, μια «ανεράδα», η οποία, αφού του αποκαλύψει την τελειότητα της ομορφιάς και του ιδανικού έρωτα, θα τον εγκαταλείψει εκστατικό, να αποζητά για μια ολόκληρη ζωή την υπερέκσμια, σχεδόν μεταφυσική εμπειρία της γνωριμίας του μαζί της. Η σύμπτωση με τη «Φεγγαροντυμένη» στον *Κρητικό* του Σολωμού είναι φανερή.

Κύπρος Χρυσάνθης, Χαρούμενο

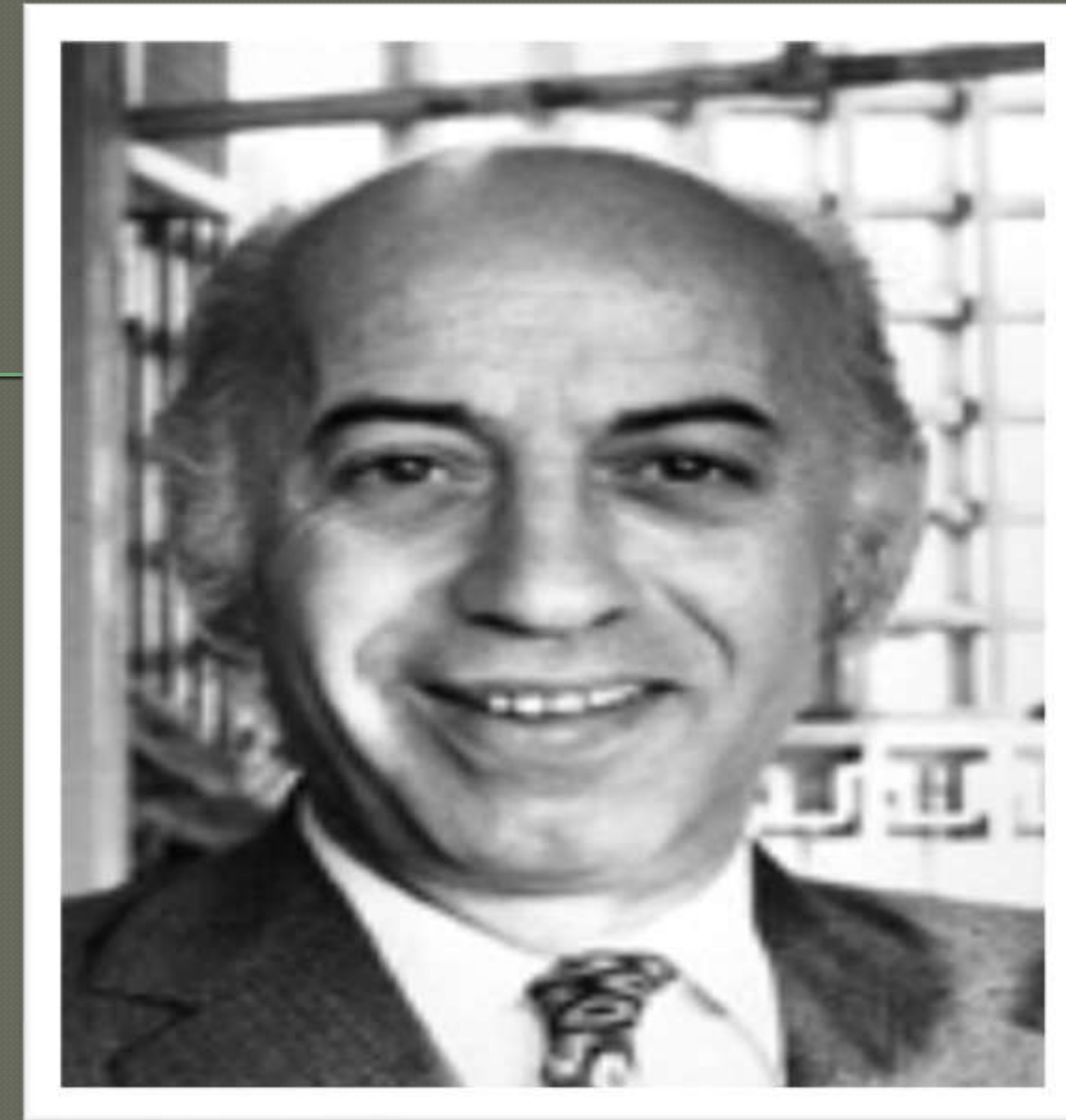
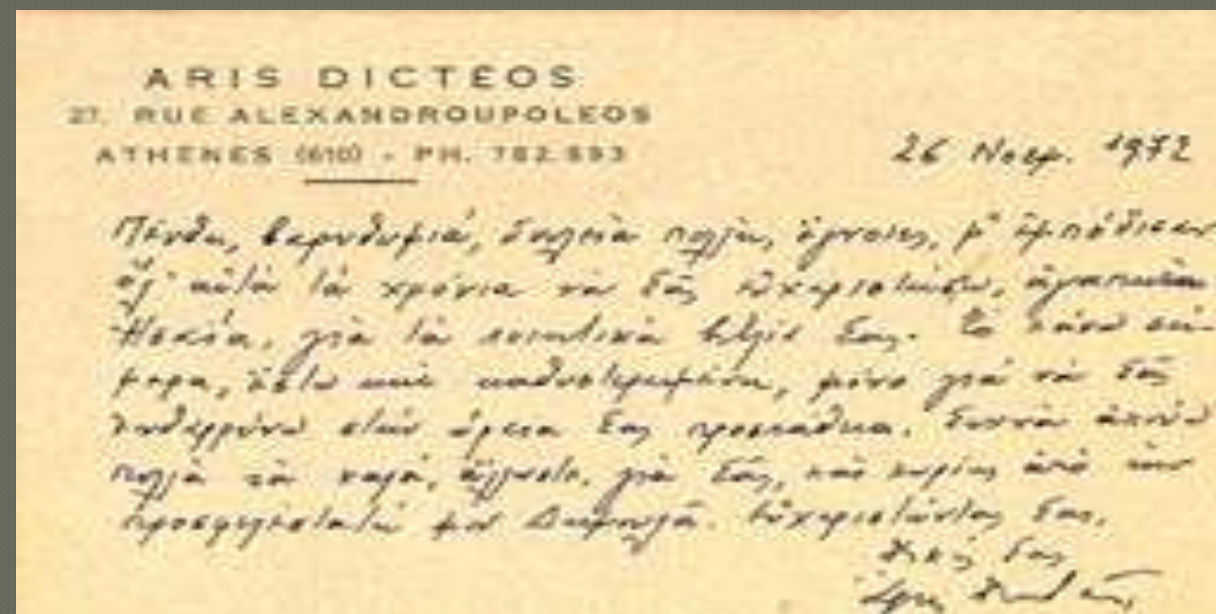
Το ποίημα διαποτίζει η αίσθηση μιας γλυκιάς νοσταλγίας, η οποία δεν φτάνει όμως στη μελαγχολία για τα περασμένα χρόνια της αθωότητας, αλλά αντλεί από αυτά και αποπνέει μια αισιοδοξία.

Νίκος-Αλέξης Ασλάνογλου, Το βράδυ

Η νεότητα, συνώνυμη της πλήρωσης, της ευτυχίας και των σκιρτημάτων της ποιητικής έμπνευσης, εξυμνείται επίσης στο συγκεκριμένο ποίημα.

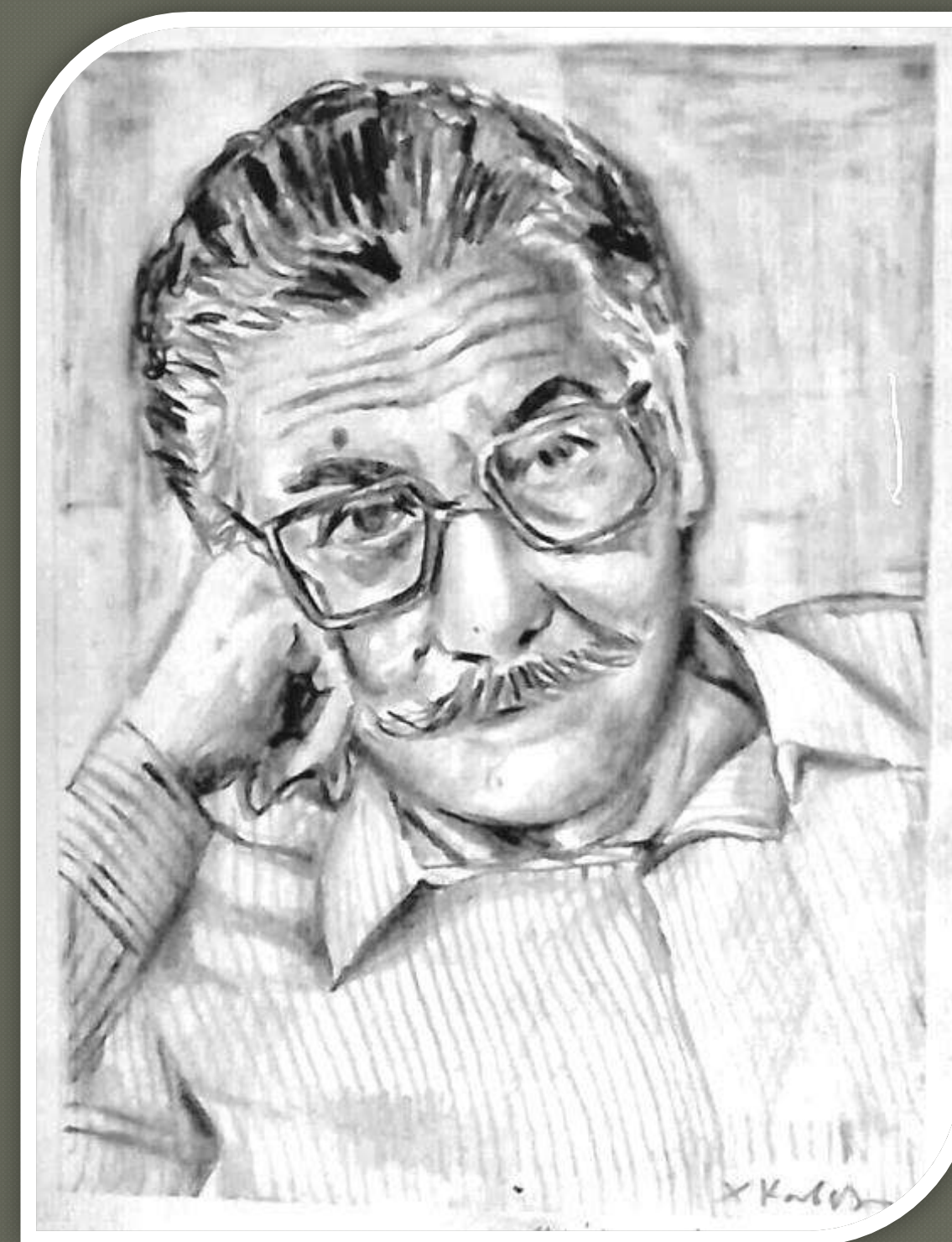
Άρης Δικταίος, Καλοκαίρι 1956

Το καλοκαίρι –ως κορυφαία εποχή του κύκλου της φύσης–
ανακαλεί και συνταιριάζεται με τοπία, πρόσωπα, μνήμες και
στιγμιότυπα της παιδικής και εφηβικής ηλικίας: της παραδείσιας
εποχής του κύκλου της ζωής.

Μανόλης Αναγνωστάκης, Ο ουρανός, Παντελής Μηχανικός, Πώς μίλησε ένα παιδί πριν πολλά χρόνια

Ο Αναγνωστάκης και ο Μηχανικός υποδεικνύουν στα συγκεκριμένα ποιήματά τους ότι τα όνειρα, τα βιώματα και οι υποσχέσεις της εφηβείας, παρά τη διάψευση ή την απομυθοποίηση που συχνά συνεπάγεται η ενηλικίωση, μένουν χαραγμένα στην ψυχή μας και συντηρούν την πίστη μας στο θαύμα.

Αλόη Σιδέρη, Φορείο (απόσπασμα)

Κατερίνα Αγγελάκη-Ρουκ, Η σχολική εκδρομή

Στα ποιήματα της Σιδέρη και της Αγγελάκη-Ρουκ είναι, αντιθέτως, ευδιάκριτη η μελαγχολία, η οποία αγγίζει κάποτε τη θλίψη, για τα χρόνια της εφηβείας και της νεότητας που έχουν περάσει ανεπιστρεπτί.

Τζένη Μαστοράκη, Οι μεγάλοι

Στο ποίημα, σε ένα πρώτο επίπεδο αντιπαραβάλλονται οι νέοι της γενιάς του 1970, στους οποίους ανήκει και η ίδια η ποιήτρια, με τους νέους της προηγούμενης γενιάς, οι οποίοι δοκιμάστηκαν από τα σκληρά βιώματα της Κατοχής. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον, όμως, παρουσιάζει στο ποίημα το κυκλικό σχήμα, που είναι σαν να γεφυρώνει το «χάσμα των γενεών», αποκαλύπτοντας την αλυσίδα της αλληλεπίδρασης, η οποία συνδέει άρρηκτα τις γενιές: οι νέοι γίνονται μεγάλοι και οι μεγάλοι κάποτε υπήρξαν παιδιά.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Ακούστε παράλληλα

- «Το βαλς των χαμένων ονείρων» του Μάνου Χατζιδάκι (<http://youtu.be/5q9H2cd36RU>)
- «Απρίλης», Μουσική/ Στίχοι: Μίκης Θεοδωράκης, Ερμηνεία: Γρηγόρης Μπιθικώτσης (<http://youtu.be/xhW0YohUoHg>)
- «Άσπρα καράβια», Μουσική: Γιάννης Σπανός, Στίχοι: Σωτήρης Σκίπης, Ερμηνεία: Μιχάλης Βιολάρης, Καίτη Χωματά (http://youtu.be/Sq_m-jWtfX0)
- «Τα μπλουζ της άγριας νιότης», Μουσική/ Στίχοι/ Ερμηνεία: Μιλτιάδης Πασχαλίδης (<http://youtu.be/XBv2HQMfF4Q>)
- «Υπάρχει λόγος σοβαρός», Μουσική/ Στίχοι/ Ερμηνεία: Νίκος Πορτοκάλογλου & Φατμέ (http://youtu.be/EzXw_f8HwDk)
- «Στα ίδια μέρη θα ξαναβρεθούμε», Μουσική: Δημήτρης Παπαδημητρίου, Στίχοι: Μιχάλης Γκανάς, Ερμηνεία: Γεράσιμος Ανδρεάτος (<http://youtu.be/-oe1pWEiQ8U>)
- «Η σωτηρία της ψυχής», Μουσική: Σταμάτης Κραουνάκης, Στίχοι: Λίνα Νικολακοπούλου, Ερμηνεία: Άλκηστις Πρωτοψάλτη (<http://youtu.be/8BoYOaSV6Zc>)
- «Εκείνη», Μουσική/ Στίχοι / Ερμηνεία: Φοίβος Δεληβοριάς (<http://youtu.be/QN7yUZ5FcGY>)
- «Ό,τι δε σε σκοτώνει σε κάνει πιο δυνατό», Μουσική/ Στίχοι/ Ερμηνεία: Νίκος Πορτοκάλογλου (<http://youtu.be/O4wtEx9sr-k>)

ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Δείτε ακόμη

- «Les Quatre Cents Coups» [Τα τετρακόσια χτυπήματα] του François Truffaut (1959)
- «Ερόικα» του Μιχάλη Κακογιάννη (1960)
- «Το δέντρο που πληγώναμε» του Δήμου Αβδελιώδη (1986)
- «Cinema Paradiso» [Σινεμά ο Παράδεισος] του Giuseppe Tornatore (1988)
- «Η φανέλα με το εννιά» του Παντελή Βούλγαρη (1988)
- «Dead Poets' Society» [Ο κύκλος των χαμένων ποιητών] του Peter Weir (1989)
- «A River runs through it» [Το ποτάμι κυλά ανάμεσά μας] του Robert Redford (1991)
- «Little Women» [Μικρές κυρίες] της Gillian Armstrong (1994)
- «Τέλος εποχής» του Αντώνη Κόκκινου (1994)
- «Great Expectations» [Μεγάλες προσδοκίες] του Alfonso Cuarón (1998)
- «Peppermint» του Κώστα Καπάκα (1999)
- «Sweet Sixteen» [Γλυκά δεκάξι] του Ken Loach (2002)
- «The Motorcycle Diaries» [Ημερολόγια Μοτοσικλέτας] του Walter Salles (2004)
- «Les Choristes» [Τα παιδιά της ορχήστρας] του Christophe Barratier (2004)
- «Αγάπη στα 16» του Κώστα Χαραλάμπους (2004)
- «Ταξίδι στη Μυτιλήνη» του Λάκη Παπαστάθη (2010)
- Τη σειρά «Αστροφεγγιά» της ΕΡΤ από το ομώνυμο μυθιστόρημα του Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου σε σκηνοθεσία Διαγόρα Χρονόπουλου (1980)

ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Διαβάστε επίσης

- Ηλίας Βενέζης, *Αιολική γη*, Εστία, 2006
- Γιώργος Θεοδοκάς, *Αργώ*, Εστία, Αθήνα 1998
- Μένης Κουμανταρέας, *Η φανέλα με το εννιά*, Κέδρος, Αθήνα 2012
- Λιλίκα Νάκου, *Παραστρατημένοι*, Εστία, Αθήνα 1999
- Κάρολος Ντίκενς, *Μεγάλες προδοκίες*, μτφρ. Άρτεμις Σταμπουλοπούλου, Πόλις, Αθήνα 1997
- Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος, *Αστροφεγγιά. Η ιστορία μιας εφηβείας*, Σχολή Ι.Μ.Π., Αθήνα 2011
- Κοσμάς Πολίτης, *Eroica*, Εστία, Αθήνα, 1995
- Ντ. Τζ. Σάλιντζερ, *Ο φύλακας στη σίκαλη*, μτφρ. Τζένη Μαστοράκη, Επίκουρος, Αθήνα 1978
- Μπέττυ Σμιθ, *Ένα δέντρο μεγαλώνει στο Μπρούκλιν*, μτφρ. Δέσποινα Δετζώρτζη, Ζαχαρόπουλος, Αθήνα 1993
- Αντώνης Σουρούνης, *Το μονοπάτι στη θάλασσα*, Καστανιώτης, Αθήνα 2006
- Σταντάλ, *Το κόκκινο και το μαύρο*, μτφρ. Νίκος Αθανασιάδης, Αποσπερίτης, Αθήνα 1987
- Μαρκ Τουαίην, *Οι περιπέτειες του Τομ Σώγερ*, μτφρ. Θ. Δ. Φραγκόπουλος, Ζαχαρόπουλος, Αθήνα, 2010